Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026 (K 2/2026 vp)

14.4.2026

Naisjärjestöjen Keskusliitto (NJKL) kiittää eduskunnan lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026 ihmiskaupparikosten ja naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. NJKL yhtyy valtuutetun esittämiin lainsäädännön muutostarpeisiin ja korostaa valtuutetun tavoin, että ihmiskauppa ja naisiin kohdistuva väkivalta ovat sukupuolistuneita ilmiöitä, joiden tunnistaminen edellyttää sukupuolitietoista sääntelyä ja viranomaistoiminnan kehittämistä.

Alla esitämme keskeiset huomiomme kertomuksessa käsitellyistä teemoista.

Ihmiskauppa:

NJKL yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun arvioon järjestöjen keskeisestä roolista ihmiskaupan vastaisessa työssä. Järjestöt tavoittavat uhreja, tarjoavat matalan kynnyksen tukea ja täydentävät viranomaisjärjestelmää erityisesti vaikeasti tunnistettavissa olevissa tilanteissa. Järjestöjen resurssien pitkäjänteinen turvaaminen on välttämätöntä sekä ihmiskaupan ehkäisemiseksi että uhrien oikeuksien ja tuen toteutumiseksi. Lisäksi pidämme tärkeänä, että ihmiskaupan uhrien parissa työskentelevät, mukaan lukien naisjärjestöt, otetaan systemaattisesti mukaan ihmiskaupan vastaisen toimenpideohjelman valmisteluun ja seurantaan.

NJKL korostaa, että myös ihmiskauppa ilmenee sukupuolistuneesti: naiset ja tytöt altistuvat erityisille riskeille, kuten seksuaaliselle hyväksikäytölle, pakkoavioliitoille ja hoiva- ja kotityöhön liittyvälle hyväksikäytölle. Nämä riskit tulee tunnistaa ja huomioida lainsäädännössä, viranomaistoiminnassa ja uhrien tukipalveluissa.

Pidämme erittäin tärkeänä, että maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kiristysten yhteisvaikutuksia arvioidaan ihmiskaupan näkökulmasta. Erityisesti päätös estää turvapaikanhakijoiden ns. kaistanvaihto – eli mahdollisuus hakea työ- tai opiskeluperusteista oleskelulupaa turvapaikkaprosessin aikana tai sen jälkeen henkilön ollessa vielä Suomessa – voi tosiasiallisesti lisätä ihmiskaupan ja vakavan hyväksikäytön riskiä. Laillisen oleskeluaseman puuttuminen on keskeinen riskitekijä ihmiskaupalle, ja oleskeluluvan saamista vaikeuttavat toimet voivat asettaa ulkomaalaiset prekaariin oikeudelliseen asemaan, jossa hyväksikäytölle altistuminen lisääntyy ja avun hakeminen vaikeutuu.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa nostetaan esiin vuonna 2025 voimaan astuneet muutokset pakkoavioliittoja koskevaan lainsäädäntöön, joiden myötä pakkoavioliitto sisällytettiin rikoslain ihmiskauppaa koskevaan tunnusmerkistöön. NJKL pitää tehtyjä muutoksia tärkeinä ja kannatettavina. Samalla korostamme, että uudistetun sääntelyn toimivuutta, sen soveltamiskäytäntöjä sekä mahdollisia katvealueita ja puutteita tulee seurata systemaattisesti. Mikäli ilmenee, ettei nykyinen sääntely riittävästi kata kaikkia pakkoavioliittoihin liittyviä tilanteita, tulee ryhtyä toimiin pakkoavioliittojen erilliskriminalisoimiseksi.

Naisiin kohdistuva väkivalta:

NJKL pitää tärkeänä yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esiin nostettua huomiota siitä, ettei rikoslaki riittävällä tavalla tunnista väkivallan sukupuolistunutta luonnetta. Valtuutetun esittämät muutokset, kuten raskauttavista seikoista säätäminen rikoslaissa, ovat kannatettavia. NJKL katsoo, että

rikoslakia tulisi arvioida kokonaisuudessaan sukupuolivaikutusten näkökulmasta Espanjan esimerkin mukaisesti, ja tehdä tarvittavat muutokset, jotka parantavat väkivallan sukupuolistuneiden piirteiden tunnistamista ja edistävät rikosvastuun tehokasta toteutumista.

NJKL yhtyy valtuutetun näkemykseen siitä, että väkivallan riskinarviointivelvoitetta ja uhrien suojelua on vahvistettava. Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen on tuonut esiin tarpeen säätää riskiarvioinnista ja suojeluvelvoitteesta selvemmin laissa, jotta uhrien suojelu toteutuu rikosprosessin ulkopuolella. Tähän Suomea velvoittavat Istanbulin sopimus, uhridirektiivi sekä naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen direktiivi. Puumalainen on ilmaissut huolensa myös poliisin tietoaukoista ja naisiin kohdistuvan väkivallan puuttumattomuudesta. Väkivaltaa tunnistetaan heikosti terveydenhuollossa, vaikka väkivaltaa kokeneet ovat käyttäneet runsaasti palveluja jo ennen väkivallan eskaloitumista.

NJKL yhtyy valtuutetun näkemykseen siitä, että pakottava kontrolli tulee kriminalisoida viipymättä. Pidämme tärkeänä, että mahdollista uutta rikossäännöstä voidaan soveltaa nykyisten ja entisten lähisuhteiden lisäksi myös hoiva- ja hoitosuhteissa sekä erilaisissa yhteisöllisen väkivallan muodoissa, kuten kunniaan liittyvässä väkivallassa. Lainsäädännössä tulisi huomioida, että pakottavaa kontrollia tapahtuu myös teknologian välityksellä, kuten Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvovan asiantuntijaryhmä GREVIO:n yleissuosituksessa mainitaan. Lisäksi lakitekstiin tai sen perusteluihin tulisi selkeästi kirjata, että lapset voivat olla pakottavan kontrollin epäsuoria uhreja. Lasten asema tulee huomioida muun muassa rikosprosessissa, esitutkinnassa ja rangaistuksen mittaamisessa. Rikosoikeudellisten keinojen ohella on varmistettava uhrien oikeus riittävään tukeen, neuvontaan ja suojeluun sekä viranomaisten riittävä koulutus.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ on heikosti resursoitua. Esimerkiksi Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmalle ei ole erillistä rahoitusta. Väkivaltatyötä tekevien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen valtionavustuksia on jo leikattu, ja leikkauksia on mahdollisesti tulossa lisää. Järjestöt tekevät ennaltaehkäisevää työtä, tukevat kaikkein haavoittuvimpia ihmisiä ja tavoittavat niitä, joita virallinen järjestelmä ei tavoita. Hyvinvointialueet ohjaavat ihmisiä yhä enemmän järjestöjen tarjoaman tuen piiriin säästösyistä. Sekä hyvinvointialueiden johtajat että Kuntaliitto ovat hiljattain ilmaisseet huolensa siitä, etteivät kunnat kykene paikkaamaan järjestöihin kohdistuvien leikkausten synnyttämää palveluaukkoa. Koko palvelujärjestelmä on vaarassa, jos järjestöiltä leikkaaminen jatkuu. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova GREVIO onkin suositellut, että sopimusvaltiot turvaavat järjestöille pitkäjänteisen ja riittävän rahoituksen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esitetään, että kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus sisällytetään osaksi tasa-arvolain tasa-arvon edistämisvelvoitteita. NJKL pitää tätä tavoitetta erittäin kannatettavana ja katsoo, että tämä tulisi toteuttaa osana laajempaa tasa-arvolain kokonaisuudistusta, jossa arvioidaan erityisesti tasa-arvon edistämisen rakenteita, syrjintäkieltojen toimivuutta sekä valvonta- ja oikeussuojakeinojen riittävyyttä.

Sukupuolistuneen väkivallan vastaisessa työssä, sen ennaltaehkäisyssä, uhrien tuessa, viranomaisten osaamisen vahvistamisessa, lainsäädännössä ja oikeussuojakeinoissa tulee Istanbulin sopimuksen valossa huomioida myös sukupuolen moninaisuus sekä vammaiset ja eri vähemmistöihin kuuluvat naiset, jotka ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. Vammaisten naisten riski joutua seksuaalirikoksen uhriksi on moninkertainen verrattuna muihin naisiin. Rikoksen kohdistumisen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön tulee Istanbulin sopimuksen mukaan olla raskauttava seikka rangaistuksen mittaamisessa. Kuitenkin rikoslain mukaan tilanteissa, joissa on tekijä asemaansa hyväksikäyttäen saa esimerkiksi henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka mahdollisuus muodostaa tai

ilmaista tahtoaan on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi heikentynyt, osallistumaan sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon, tuomitaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä raiskauksen sijaan. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suoja tulee ulottaa kaikkiin ihmisryhmiin yhtäläisesti ja sisällyttää kaikki seksuaalisen hyväksikäytön mukaiset teot raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan.

Lopuksi tuomme esiin, että lainsäätäjän tulisi huomioida myös viime vuosina lisääntynyt sukupuolistunut verkkoväkivalta, joka kohdistuu erityisesti naisiin ja tyttöihin, ja jonka torjumiseen myös naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annettu direktiivi velvoittaa. NJKL on aiemmin esittänyt, että digitaaliseen väkivaltaan tulisi puuttua vahvemmin muun muassa kriminalisoimalla vihapuhe ja maalittaminen sekä kehittämällä väkivaltaa kokeneiden suojelua ja oikeusturvaa digitaalisissa toimintaympäristöissä.